

Ökad ojämlikhet i boendet i spåren av coronapandemin

Martin Grander
Tapio Salonen

EXTERNA PERSPEKTIV

Delegationen mot segregation har gett forskare och myndighetsföreträdare i uppdrag att ge sitt perspektiv på relationen mellan segregation och covid-19. Det är artikelförfattarna som själva står för innehållet.

Hitta fler artiklar i serien på <https://www.delmos.se/kunskap/>.

Diarienummer: 2020-4.1.1-351/51
Publikationen består av 30 sidor.
Artikeln publicerades i november 2020.

Grafisk formgivning och tryck:
Lenanders Grafiska AB

Innehåll

1	Inledning	6
2	Ojämlighet i boendet – en grund för att förstå pandemins konsekvenser	8
2.1	Tilltagande osäkra positioner på bostadsmarknaden bäddar för ojämlika konsekvenser av pandemin	9
2.2	Boendeojämlikhetens vidare konsekvenser för segregation och ekonomisk utsatthet	10
2.3	Ekonomiskt utsatta hushåll i segregationens ena ände drabbas hårdast av pandemin	11
3	Trångboddhet – ett fattigdomsgissel som kommit tillbaka?	15
3.1	Samband mellan trångboddhet, ohälsa och covid-19	16
3.2	Trångboddheten kan vara mer omfattande än vi tror	17
3.3	Trångboddhetens variationer får betydelse för pandemins spridning	19
4	Välfärdsambitionernas brister har blottlagts under coronapandemin	21
4.1	Boendeojämlikheten kan förvärras i pandemins tidevarv	22
5	Bostadsreformer för ökad jämlikhet och minskad segregation i boendet	23
5.1	Reformera bostadsbidraget	23
5.2	Se över trångboddhetsnormen	24
5.3	Underlätta etablering in på bostadsmarknaden	24
5.4	Värna de billiga hyresrätterna	25
5.5	Återupprätta neutraliteten mellan upplåtelseformerna	26
6	Referenser	27

EXTERNA PERSPEKTIV

ARTIKELSERIE | DEL 2

Artikelförfattare:

MARTIN GRANDER

Martin Grander är filosofie doktor i urbana studier vid Malmö universitet, där han är föreståndare för forskningsmiljön *Studier i boende och välfärd*. Sedan snart 15 år har han huvudsakligen bedrivit forskning om bostadsförsörjning och urban utveckling. Han har bland annat skrivit boken *Allmännyttan och jämlikheten* och tillsammans med Markus Rasmusson tagit fram rapporten *Segregation och segmentering i Malmö för Malmö stad*.

E-post: martin.grander@mau.se

TAPIO SALONEN

Tapio Salonen är professor i socialt arbete vid Malmö universitet, där han är forskningsledare för forskningsmiljön *Studier i boende och välfärd*. I 35 år har han bedrivit forskning främst om välfärdsfrågor, med fokus på bostad på senare år. Han har bland annat skrivit boken *Nyttan med allmännyttan* och tagit fram rapporten *Insatser i "utsatta" bostadsområden*. En analys av 20 års områdesutveckling och lärdomar inför framtiden tillsammans med Kim Roelofs.

E-post: tapio.salonen@mau.se

EXTERNA PERSPEKTIV

Delegationen mot segregation har gett forskare och myndighetsföreträdare i uppdrag att ge sitt perspektiv på relationen mellan segregation och covid-19. Det är artikelförfattarna som själva står för innehållet.

Hitta fler artiklar i serien på <https://www.delmos.se/kunskap/>.

Ökad ojämlikhet i boendet i spåren av coronapandemin

Martin Grander
Tapio Salonen

Coronapandemin synliggör och ökar den rådande ojämlikheten i boendet i Sverige. Bostadens betydelse har ökat under pandemin med divergerande effekter. Många hushåll med god ekonomi har som följd av ett mer omfattande hemarbete, inställda semesterresor och fysisk distansering kunnat "se om sitt hus", medan personer i hushåll med svag ekonomi i högre grad är trångbodda och har svårt att undvika smittan både i jobb och i hemmiljö.

1 Inledning

Samhällskriser, oavsett deras natur, har en tendens att förstärka redan ojämlika levnadsvillkor. Det är fattiga, låginkomsttagare och utsatta människor som i regel får känna av de mest långtgående konsekvenserna vid såväl naturkatastrofer som vid ekonomiska kriser. Coronapandemin 2020 utgör inget undantag. Men varje kris har sitt särpräglade förlopp och genomslag. Denna globala pandemi stärker betydelsen av att minska smittspridningen genom fysisk distansering och personlig hygien. På extremt kort tid, bara några få månader, har pandemin drastiskt förändrat grundläggande livsbetingelser för arbete, transporter och hemförhållanden.

Det som kännetecknat samhällets mobilisering för att minska smittspridningen har varit en inriktning på hemmets betydelse. Det är i hemmen som vi ska undgå att bli smittade. Äldre personer har rekommenderats att isolera sig. Föräldrar och barn med minsta symtom förväntas stanna hemma. Gymnasieelever och studenter på högskolor och universitet bedriver distansundervisning från bostaden. Hundratusentals yrkesarbetande som har möjlighet att arbeta hemifrån har fått vänja sig vid att hemmet har fått många funktioner. Nya vardagsmönster etableras. Den egna bostaden står i fokus för hur alla försöker bidra till att minska smittspridningen.

Många har överraskats av att bostadsmarknaden hittills uppvisat ett markant ökat efterfrågetryck, vilket har lett till fortsatta prisökningar, detta trots en kris som initialt fick stora efterverkningar på de globala finansmarknaderna. Inte minst ser vi en stark efterfrågan på småhus och fritidshus. Detta är i sig ett tecken på att pandemin har drabbat olika grupper av hushåll på diametralt olika sätt. Hushåll med god ekonomi har under pandemin kunnat se sig om efter större bostäder, bostäder med tillgång till trädgård eller ett sekundärt boende på landsbygden. En sådan förändring underlättar den egna fysiska och sociala distanseringen. Från marginaliserade bostadsområden där trångboddheten är störst kommer rapporter om hur pandemin har slagit mycket hårt när dödstalen analyseras per stadsdel. Även andra effekter av social utsatthet, och särskilt trångboddhet, ser ut att förstärkas i coronapandemins efterverkningar, som exempelvis missbruk och våld i nära relationer. Fastighetsbolag vittnar om fler störningsanmälningar under pandemin. De första analyserna av arbetslöshetssiffrorna pekar också på att personer som saknar gymnasieutbildning, vilket många i utsatta bostadsområden gör, är de som fortfarande står utan arbete ett halvår efter pandemins utbrott.¹

Frågan om pandemins spridning och dess påverkan på socioekonomiskt utsatta grupper har uppmärksamats på många olika håll, så även inom forskningen. I en tidig översikt (april 2020) av vilka problem som uppstått och vilka lösningar man satt in i olika länder under den pågående pandemin, märks vräkningsförbud, stopp för hyreshöjningar, uppskov med amorteringar på lån och hyresrabatter.² I det tjugofemtal länder som studerats noteras en

¹ Dagens Nyheter 2020.

² Kholodilin 2020.

strävan att hitta snabba och obyråkratiska lösningar på hur uteblivna eller sänkta inkomster för hyresgäster och bostadsägare kan införas. Den mest vanligt förekommande åtgärden är att införa ett omedelbart vräkningsförbud, medan hyresstopp och hyressubventioner förekommer mer sällan. I Sverige har vi bland annat sett hur trångbodda förortsfamiljer i Stockholm, som i många fall inte har samma möjligheter att jobba hemma eller avstå från kollektivtrafik, av kommunens krisledning erbjudits att hyra korttidsboende.

Nedstängning av samhällsfunktioner och isolering i hemmen får uppenbart varierande konsekvenser för olika samhällsgrupper utifrån bland annat ekonomiska, sociala och demografiska förutsättningar. Den traditionella medicinska modellen för sjukdomsrisker som bortser från underliggande sociala faktorer, kan inte anses vara särskilt användbar vid en pandemi som covid-19.³ Corona är inte ett jämligt virus, snarare blottlägger det djupgående klyftor i samhällsstrukturen. Den privata bostaden, närmare bestämt hur vi bor och var vi bor, har visat sig få en central roll i bekämpningen men också i efterverkningarna av pandemin. I denna artikel ska vi därför närmare diskutera hur bostaden och boendets villkor, och särskilt ojämlika dito, påverkar hushållens förutsättningar att hantera en extraordinär situation som en pandemi, men också vilka vidare konsekvenser sådana situationer kan få för jämlikhet i boendet och jämlika levnadsvillkor i stort.

---

³Patel m.fl. 2020.

2 Ojämlighet i boendet – en grund för att förstå pandemins konsekvenser

En utgångspunkt i denna artikel är följaktligen de ojämlika villkoren på dagens bostadsmarknad och hur denna ojämlikhet påverkas av pandemins kortsiktiga och långsiktiga följder. Det senaste decenniets bostadsforskning har i allt högre utsträckning fokuserat på sådana skillnader i villkor, ofta beskrivna som boendeejämlikhet. Den dominerande forskningen härrör från Storbritannien⁴, men ”housing inequality” som begrepp och teoretiskt koncept har också applicerats i flera andra nationella sammanhang och vid internationellt jämförande studier. Även i den svenska kontexten har frågan om ojämlikhet på senare år introducerats i forskningen om bostadsförsörjning.⁵

För att förstå boendeejämlikhet behöver vi förstå skillnaden i boende mellan olika delar av befolkningen – på samma sätt som vi behöver studera socioekonomiska skillnader mellan olika geografiska områden i staden för att kunna förstå segregation. Skillnader i boende är kanske ofrånkomliga, eftersom bostadsmarknaden är just en marknad. Skillnaderna är inte heller problematiska per se. Det är först när boendeskilnaderna sammanfaller med skillnader i levnadsvillkor som påverkar våra livschanser som skillnaderna blir problematiska. Utifrån detta perspektiv definierar vi boendeejämlikhet som skillnader i tillgång till bostad och skillnader i kvalitet i boendet, vilket begränsar de missgynnades livsmöjligheter.⁶

I Sverige har boendeejämlikheten belysts utifrån flera olika parametrar, inte minst när det gäller tillgång till bostad. En gemensam nämnare är att människor i större utsträckning är beroende av ekonomiskt kapital för att få tillgång till en bostad av god kvalitet, vilket går stick i stäv med den svenska modellens grundläggande utsaga ”goda bostäder för alla”.

Som grundtes för ojämlikheten finns en latent bostadsbrist i städer, en brist som ackumulerats sedan slutet av 1990-talet.⁷ Bostadsbristen har lett till ökade bostadsrättspriser som vida överstigit reallöneökningar och konsumentprisindex. För många har prisökningen lett till en ökad skuldsättning, vilket i sin tur lett till att svenska folket hör till dem som har den högsta belåningsgraden i EU.⁸ Detta har lett till åtgärder från Finansinspektionen, vilka har syftat till att minska belåningsgraden och kyla av bostadsmarknaden. Men en faktisk konsekvens blir att åtgärderna också skapar större ojämlikheter då en naturlig konsekvens av begränsningarna är att förstagångsköpare och hushåll med mindre sparade kapital stängs ute från bostadsrätts- och småhusmarknaden.

En annan aspekt av ojämlikheten är utestängningen från hyresmarknaden. Som en konsekvens av ökad efterfrågan och ökat bostadsbehov i städerna samt ökad marknadsanpassning av de

⁴ Dorling m.fl. 2005, Hoolachan m.fl. 2017.

⁵ Se t.ex. Listerborn 2018.

⁶ Se också Grander 2020.

⁷ Boverket 2007.

⁸ OECD 2017.

kommunala allmännyttiga bostadsbolagen (se senare avsnitt) har uthyrningskraven på nya hyresgäster blivit hårdare under senare år bland fastighetsägarna. Ofta kräver bostadsbolagen en månadsinkomst på två till tre gånger månadshyran. Offentliga transfereringar som försörjningsstöd, bostadsbidrag, barnbidrag, etableringsersättning med mera godkänns ofta inte som en del av inkomsten när bostadsbolagen gör en bedömning av de potentiella hyresgästernas betalningsförmåga.⁹

En tredje aspekt är de vidare konsekvenserna av att många kommuner nu försöker bygga ikapp bostadsbristen. Här står vi inför problemet att nyproduktionskostnaderna blir väldigt höga, oavsett om det handlar om en nyproducerad hyresrätt eller bostadsrätt. Flera undersökningar¹⁰ har visat att mindre än hälften av hushållen i storstäderna kan söka en nybyggd hyresrätt och få en skälig levnadsstandard efter att hyran är betald. Nyproduktionen har emellertid även en annan sida. Allmännyttans lagstadgade krav från 2011 på affärsmässighet har förändrat förutsättningarna för bostadsbyggandet. Många allmännyttiga företag hävdar att de saknar ekonomiskt kapital för att bygga bostäder. När det råder byggboom ser vi därför hur många kommunala bostadsbolag säljer sitt bestånd till privata ägare för att kunna frigöra kapital för att bygga nya bostäder. Under den senaste tjugoårsperioden har det enbart under två enskilda år byggts fler allmännyttiga hyresrätter än vad som har sålts eller ombildats.¹¹ Trots en kraftigt ökad nybyggnation av kommunala bostäder sedan 2015, ser vi alltså att nettoförändringen i allmännyttan är närmare noll på grund av de försäljningar och ombildningar som har skett. Ser vi till de senaste 20 åren har allmännyttans bostäder minskat både i absoluta och relativa tal, en siffra som också har påverkats av rivningar av bostäder, något som faktiskt pågår fortfarande i sofliga kommuner. Sedan 2011 minskar de kommunala hyresbostäderna sin andel av det totala bostadsbeståndet i snabbare takt än någonsin – från att 25 procent av det totala antalet bostäder ägts av allmännyttan 1990 minskade andelen till 23 procent 2011 för att 2019 sjunka till 16 procent. Detta behöver naturligtvis inte vara problematiskt i sig. Det vi emellertid ser är att många av köparna av de allmännyttiga bostäderna har en uttalad affärsidé att renovera tomställda bostäder till nyproduktionsstandard och därmed kunna höja hyrorna i enlighet med den nya standarden. Resultat blir att allt fler bostäder med låg månadskostnad oåterkalleligen försvinner från bostadsstocken. Fler hushåll med låga inkomster får det svårare att hitta bostad, vilket riskerar att öka den olovliga andrahandsuthyrningen och trångboddheten.

2.1 Tilltagande osäkra positioner på bostadsmarknaden bäddar för ojämlika konsekvenser av pandemin

Allt fler hamnar utanför i den svenska modellen för bostadsförsörjning på grund av otillräckliga ekonomiska medel och minskade riktade bostadsstöd. Bostadsbidraget, som urholkats dramatiskt under decennierna¹², räcker inte för att hjälpa denna grupp i tillräcklig utsträckning för att komma över gränsen för låg ekonomisk standard, ännu mindre att kunna få en bostad.

⁹ Se t.ex. Boverket, 2017, Grander 2015.

¹⁰ Se t.ex. Region Stockholm 2020.

¹¹ Grander och Westerdahl, kommande.

¹² Boverket 2006, Riksrevisionen 2017, se också senare avsnitt.

En del kommuner har valt att använda sig av den sekundära bostadsmarknaden. Här hyr kommunerna lägenheter från bostadsbolagen (både privata och offentliga) och hyr i sin tur ut lägenheterna via begränsade ”sociala” andrahandskontrakt till socialtjänstens klienter. Dessa är tänkta för individer som bedöms vara oförmögna att kunna söka en hyreslägenhet på den öppna marknaden på grund av problem i samband med psykisk sjukdom, missbruk eller andra svårigheter.¹³ Dock ser vi hur kommunerna använder denna boendeform för personer som står utanför bostadsmarknaden av enbart ekonomiska skäl. Under åren 2008–2019 tredubblades antalet sociala kontrakt via socialtjänsten, från 9 000 till 27 000.¹⁴

En förklaring till det ökade antalet sådana kontrakt är inte nödvändigtvis att antalet personer med ”social problematik” har ökat drastiskt, utan att de sociala kontrakten i allt högre grad används för människor vars enda problem är att de saknar en bostad. Dessa individer kommer helt enkelt inte in på den reguljära hyresmarknaden, varken i allmännyttan eller hos privata hyresvärdar. Antingen saknar de kötid eller den inkomst som krävs för att skriva kontrakt. På senare år ser vi emellertid att stora kommuner som Göteborg och Malmö har börjat införa striktare regler för hur de sociala kontrakten ska användas. De hänvisar då till socialtjänstlagen och hur det är tänkt att de sociala kontrakten faktiskt ska användas. De sociala kontrakten minskar således efter 2019.¹⁵ En konsekvens av detta kan vara att fler hushåll med ekonomiska svårigheter, som tidigare kunnat få hjälp av socialtjänsten, nu stängs helt ute från bostadsmarknaden.

Ensamstående föräldrar och unga vuxna är överrepresenterade bland dem som utestängs. Ofta är bristande ekonomiska förutsättningar det grundläggande problemet. Det talas alltmer om en ”mellangrupp” bland bostadskonsumenter, som stängs ute på grund av otillräckliga ekonomiska resurser, men som inte kvalificerar sig för hjälp från socialtjänsten. En fråga i sammanhanget är förstas hur många dessa individer är. På senare år har ett antal försök gjorts att beräkna storleken på denna mellangrupp, eller företeelsen som ibland kallas ”glappet” mellan behovet av bostäder och vad som faktiskt kan sökas i ekonomiska termer. Boverket (2020b) visar med en ny beräkningsmodell att 462 000 hushåll i landet är trångbudda (enligt socialstyrelsens riktlinjer) och drygt 56 000 av dem har även en ansträngd boendeekonomi, vilket försvårar eller omöjliggör deras möjlighet att ta sig in på den reguljära bostadsmarknaden. Även om dessa hushåll endast uppgår till en bråkdel av landets hushåll påvisar numerären att svensk bostadsförsörjning har ett jämlikhetsproblem, vilket synliggjorts med all tydlighet under pandemin.

2.2 Boendeojämlikhetens vidare konsekvenser för segregation och ekonomisk utsatthet

Förutom det uppenbara problemet med potentiell utestängning från bostadsmarknaden är boendeojämlikhetens konsekvenser omfattande. I boken *Bostadsjämlighet*¹⁶ beskriver Carina Listerborn med hjälp av intervjuer med de som hamnat i bostadsmarknadens bakvatten hur

¹³ Sahlin 2006.

¹⁴ Statistik sammanställd från Boverkets bostadsmarknadsenkät 2008–2020.

¹⁵ Boverket 2020a.

¹⁶ Listerborn 2018.

ojämlikheten kan yttra sig. Det kan handla om att inte kunna flytta till orter där arbete och utbildning finns. Andra berättelser vittnar om par som lever i destruktiva förhållanden där den ena parten vill, men inte kan, skilja sig av rädsla för att inte få någon bostad efter skilsmässan. En sådan situation påverkar förstås individens existentiella villkor, det vill säga möjligheten till självförverkligande och autonomi. Andra berättelser vittnar om hur ett undermåligt boende tär på den fysiska och mentala hälsan. Boendeejämlikhetens konsekvenser kan vara såväl ekonomiska, existentiella som hälsomässiga.¹⁷ För den här artikeln om pandemins verkningar är de sistnämnda konsekvenserna av särskilt intresse.

Generellt har vi haft en mycket hög kvalitet på bostäderna i Sverige under de senaste årtiondena. Emellertid talas det alltmer om segregation, stigmatiserade bostadsområden och trångboddhet. Med segregation avses det rumsliga åtskiljandet mellan befolkningsgrupper, exempelvis mellan hushåll med hög respektive låg inkomst eller mellan utrikesfödda och svenskfödda. Undersökningar har visat att segregationen har ökat i Sverige sedan 1970-talet.¹⁸ En bidragande orsak till att segregationen i de större städerna grundades var missberäkningar i miljonprogramsbygget. Byggnationen av flerfamiljshusen i miljonprogrammet fortsatte i slutet av programmet trots signaler på att bostadsbehovet var mättat. Resultatet blev att nybyggda lägenheter plomberades på flera håll i landet i väntan på bättre tider. Men så småningom kom det stora antalet lediga lägenheter över hela landet att påverka bostadsbolaget ekonomiskt. För att lösa problemen vidtog kommunerna snabba åtgärder för att fylla de tomma husen. En växande andel av lägenheterna kom nu att bli befolkade av hushåll som hade det svårt ekonomiskt, och särskilt av flyktinginvandrare med låg eller ingen inkomst. Anmärkningsvärt var också att den motsatta segregationspolen kom att utgöras av den ägda småhussektorn, som byggdes som en del av samma miljonprogram men vars boende gynnades ekonomiskt av skattepolitik och räntor.¹⁹ Hit flyttade de hushåll som hade möjlighet. Grunden för segregationen var lagd och fick dessutom en stark koppling till de olika upplåtelseformerna.

Segregationen i Sveriges kommuner är därmed i dag i mångt och mycket en relation mellan miljonprogrammets marginaliserade flerbostadshusområden och städernas mer välbeställda villaområden och bostadsrättskvarter i de centrala delarna. Det är utifrån denna relation som vi också får bedöma utsatthetens natur.

2.3 Ekonomiskt utsatta hushåll i segregationens ena ände drabbas hårdast av pandemin

Den ökade ojämlikheten i hushållens ekonomiska villkor och levnadsförhållanden har blivit märkbar under de senaste årtiondena.²⁰ I ett efterkrigsperspektiv har en period av alltmer jämlika levnadsvillkor fram till 1980-talets början förbytts mot stigande skillnader i inkomster och livsvillkor. Andelen inkomstfattiga hushåll utifrån EU:s officiella definition på högst 60 procent av landets medianinkomst har under 2000-talet gradvis ökat. I slutet av 1990-talet

¹⁷ Grander 2020.

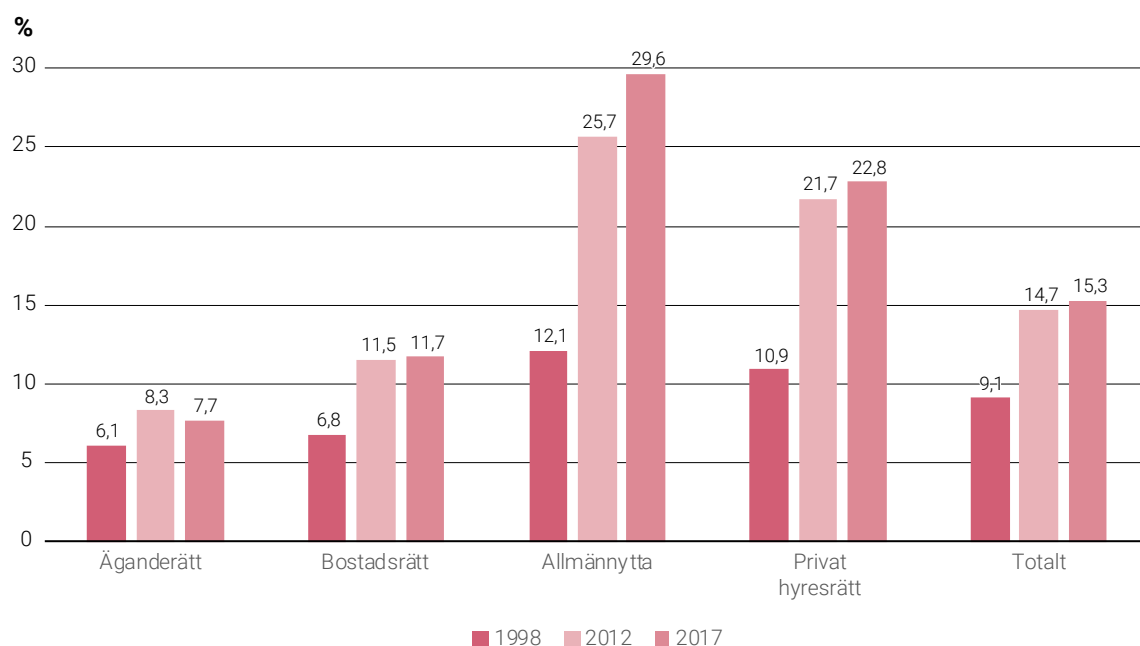
¹⁸ Se t.ex. Andersson och Hedman 2016, Salonen, Grander och Rasmusson 2019.

¹⁹ Södersten och Sandelin 1978.

²⁰ SOU 2019:65, Sirén 2019, Grunfelder m.fl. 2020, SOU 2020:46.

låg denna andel på cirka 9 procent i Sverige för att fram till 2017 öka till drygt 15 procent av hushållen. Mellan 2013 och 2017 ökade antalet inkomstfattiga hushåll i Sverige från 600 000 till 686 000 hushåll, vilket motsvarar en ökning med 14 procentenheter. Som vi tidigare har visat²¹ tenderar inkomstfattiga hushåll att alltmer koncentreras till hyresrätten och då särskilt i allmännyttans bestånd, se diagram 1. Mellan 1998 och 2017 ökade andelen inkomstfattiga hushåll från drygt 12 procent till nästan 30 procent för boende i allmännyttan. Nästan vart tredje hushåll i allmännyttans hyresrätter har numera så begränsade disponibla medel att de underskrider EU:s fattigdomsgräns.²² Motsvarande andel för den privata hyresrätten är knappt 23 procent. Detta kan jämföras med fattigdomsandelens i äganderätt på 7,7 procent och bostadsrätt 11,7 procent 2017. Den ekonomiska sårbarheten i dessa två bostadsformer uppvisar en stabil nivå under 2010-talet medan den fortsätter att öka bland hushåll boende i hyresrätt. Som framgått tidigare förekommer det relativt stora lokala variationer i landets kommuner utifrån lokala bostadsmarknaders attraktivitet och socioekonomiska profiler.²³

Diagram 1. Andel inkomstfattiga hushåll efter upplåtelseform i Sverige 1998, 2012 och 2017

Källa: SCB:s data, bearbetad av förf.

I perspektivet av pandemins konsekvenser kan vi således förvänta oss en större ekonomisk sårbarhet och därmed en sämre förmåga att värja sig mot dess ekonomiska konsekvenser bland inkomstsvaga hushåll som alltmer kommit att koncentreras till hyresbeståndet på den svenska bostadsmarknaden.

²¹ Salonen 2015a, Grander 2020.

²² EU:s definition av risk-of-poverty utgår från hushåll som underskrider 60 procent av landets medianinkomst per konsumtionsenhet respektive år.

²³ Salonen 2015a.

Vid en mer ingående analys på områdesnivå märks en betydande variation i andelen inkomstfattiga hushåll. Av landets samtliga knappt 6 000 DeSO-områden²⁴ utgör andelen inkomstfattiga hushåll mellan 5–19 procent en övervägande del (ca 70 procent) av dessa, se diagram 2. Spridningen bland bostadsområdena totalt varierar från 0,9 till 76,0 procent. Bostadsområden med minst en fjärdedel inkomstfattiga hushåll ökade från 8,1 procent (484 områden) till 11,1 procent (657 områden) mellan 2013 och 2017. Av samtliga inkomstfattiga hushåll bor knappt 400 000 av 686 000 (58 procent) inkomstfattiga hushåll i en hyresrätt. Sammanfattningsvis kan det sägas att en koncentration av inkomstfattiga hushåll återfinns i hyresrätten i framför allt i landets storstadsregioner och i större städer men också i bostadsområden i andra kommuners minst attraktiva områden på de lokala bostadsmarknaderna.

De mest extremt inkomstfattiga bostadsområdena, där minst hälften av hushållen är inkomstfattiga enligt EU:s definition, har under senare år legat kring knappt 50 bostadsområden. Av totalt 46 områden 2017 med minst hälften inkomstfattiga hushåll återfanns dessa i totalt 19 städer, varav de flesta i storstadsregioner och regioncentrum.

En av få studier som hittills hunnit följa upp pandemins spridning på områdesnivå är Lager m.fl. 2020 som studerat dödsorsaker fram till mitten av juni 2020 i Stockholms län. Denna första rapport täcker totalt 2 123 dödsfall i covid-19 som rapporterats till Socialstyrelsen fram till den 22 juni och kan därmed anses täcka pandemins mest kritiska period första halvåret 2020. Antalet dödsfall i covid-19 är till exempel betydligt fler än dödsfallen i hjärtinfarkt och stroke tillsammans i regionen under hela 2019. Genom att bryta ner mortaliteten i mindre betjäningsområden (totalt 170 områden med i genomsnitt 14 000 invånare) avtäcks ett tydligt sociogeografiskt mönster även när hänsyn tas till förekomsten av särskilda boenden (boenden för äldre). I hela Stockholms län, som varit det mest drabbade området av pandemin under 2020, låg dödstalet på 8,9 per 10 000 invånare i genomsnitt med en avsevärd spridning i regionens områden. I ena änden återfinns ett fyrtiotal områden med ett dödstal under 5,0, medan dödstalet uppgick till minst 15,0 per 10 000 invånare i 27 områden. Föga överraskande är de mest drabbade områdena i regel bostadsområden som kännetecknas av utsatta levnadsvillkor med låga inkomster, hög arbetslöshet etc. Bland dessa ingår områden som stadsdelarna Farsta, Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista i Stockholm och områden i Upplands-Väsby och Sundbyberg.²⁵ I vissa av dessa områden är dödstalet i covid-19 märkbart förhöjda trots att äldreboenden i dessa områden ännu inte drabbats. Denna första prevalensstudie bekräftar också de höga dödstalet i pandemin bland de allra äldsta åldersgrupperna och förhöjda dödsrisker för personer födda i till exempel Somalia, Syrien, Turkiet och Irak. Slutsatsen som kan dras av denna tidiga Stockholmsstudie är ett förväntat sociogeografiskt riskmönster. Det är i bostadsområden med hög andel låginkomsttagare, lågutbildade och med en koncentration av hushåll som kommit till Sverige under senare år där de bor som är mest sårbara och utsatta för pandemins verkningar och konsekvenser.

²⁴ DeSO, Demografiska statistikområden, är den nya nationella statistikindelningen i Sverige och möjliggör jämförbara analyser utifrån statistik på små geografiska områden; <https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/deso-demografiska-statistikomraden/deso-tabellerna-i-ssd-information-och-instruktioner/>.

²⁵ Lager m.fl. 2020, s.10.

Denna utsatthet kan i allra högsta grad kopplas samman med trångboddhet. För även om trångboddhet kan existera i de små bostadsrätterna i de centrala delarna av staden där medelklasshushåll väljer att tränga ihop sig för möjligheten att kunna bo centralt²⁶, ser vi att konsekvenserna av trångboddheten inte är lika dramatiska här som i de marginaliserade bostadsområdena. Den kritiska trångboddheten och dess verkningar på pandemin hänger intimt samman med ekonomisk utsatthet.

---

²⁶ För en diskussion om trångboddhet som ett resultat av gentrifierade innerstäder, se Ekstam 2016.

3 Trångboddhet – ett fattigdomsgissel som kommit tillbaka?

Trångboddhet är en klassisk välfärdsfråga som ser ut att återkomma i en nygammal skepnad. I det gamla fattigsamhället var trångboddheten bara ett inslag i usla bostadsförhållanden för merparten av befolkningen, inte minst som en följd av industrialiseringen och den snabba inflyttningen till de växande städerna. Ända fram till andra världskriget var Sveriges boendestandard en av Europas sämsta med undermåliga bostäder både i stad och på landsbygden.²⁷ I ”Lubbe” Nordströms klassiska reportageserie, som sändes av dåvarande Radiotjänst och kom ut som bok 1938, myntades begreppet Lort-Sverige där de undermåliga och trångbodda bostäderna, inte sällan direkt hälsovådliga, väckte en indignerad debatt och då den uppmärksammade de eftersatta bostadsförhållandena runt om i landet. Trångboddheten var fram till 1960- och 1970-talen en klassisk fattigdomsmarkör som skulle reformeras bort i de storskaliga välfärds- och bostadsbyggnadsprogrammen.

På 1940-talet antogs en trångboddhetsnorm som skulle tjäna som vägledning för efterkrigstidens bostadsbyggande. Denna trångboddhetsnorm 1 innebar att det skulle bo högst två personer i varje rum, köket oräknat. I takt med att bostadsbyggandet tog fart under 1960- och 1970-talen sjönk andelen hushåll enligt trångboddhetsnorm 1 från cirka 30 procent 1945 och 13 procent 1960 till mindre än 1 procent 1975.²⁸ År 1965 antogs en utvidgad definition, trångboddhetsnorm 2, som skulle tillgodose framför allt barnfamiljers behov av större bostäder.²⁹ Denna norm utgick från att det inte skulle bo fler än två personer per rum, borträknat kök och ett vardagsrum. På 1980-talet infördes sedan trångboddhetsnorm 3 som utgick från att alla skulle ha ett eget sovrum (makar/samboende vuxna förväntas dock dela sovrum).³⁰ Norm 3 kom under 1990-talet att kritiseras bland annat för att inte ta hänsyn till hushållens reella ekonomiska möjligheter att efterfråga större bostäder. Bostadsbidraget, som i slutet av 1980-talet höjts i enlighet med norm 3, kom sedermera att revideras 1997, en revidering som bland annat innehöll restriktioner för beräkningen av bostadsytan. Antalet barnfamiljer som fick bostadsbidrag minskade nu drastiskt, och trångboddheten bland barnhushåll som tidigare erhållit bostadsbidrag ökade med uppskattningsvis 40 procent (Enström Öst 2006). Bostadsbidraget har sedan 1996 nästan halverats från 8,4 miljarder kronor till drygt 4 miljarder kronor under 2010-talet. Antalet barnfamiljer som erhåller bostadsbidrag har minskat successivt från drygt 400 000 hushåll i mitten av 1990-talet till knappt 130 000 hushåll 2019³¹.

Sammanfattningsvis har olika normer för trångboddhet använts i Sverige under efterkrigstiden, och numera råder det en viss osäkerhet om vilken norm som egentligen bör användas för att beskriva trångboddheten i Sverige. En rimlig tolkning som många aktörer

²⁷ Nordström 1938.

²⁸ Bostadsbyggnadsstatistisk årsbok 1996, tabell 10:3.

²⁹ SOU 1965:32.

³⁰ SOU 1986:5.

³¹ Försäkringskassan 2020.

tycks göra är att betrakta norm 2 som uttryck för en mer extrem trångboddhet och norm 3 mer som en riskfaktor för trångboddhet.³² Röster har också höjts för att återigen se över trångboddhetsnormen och anpassa den till aktuella levnadsförhållanden.³³ Vi ser också försök att tillämpa en modifierad trångboddhetsnorm i dagens beräkningar av lokala bostadsbehov.³⁴

3.1 Samband mellan trångboddhet, ohälsa och covid-19

Hur ser då relationen ut mellan trångboddhet och pandemins spridning? Några studier som specifikt studerar trångboddhet i relation till covid-19 har ännu inte gjorts, men utifrån tidigare forskning om hälsoeffekter utgör trångboddhet definitivt en riskfaktor eftersom isolering i och arbete från hemmet blivit så dominerande i den svenska strategin att bekämpa virusets spridning. I mer ingående kvalitativa studier påvisas en rad omständigheter och faktorer som tycks verka i sambandet mellan trångboddhet och hälsorisker. I en intervjustudie i ett av Malmös allra fattigaste bostadsområden betonas problematiken med boendetäta miljöers negativa konsekvenser för såväl fysiska som psykiska problem.³⁵ För de vuxna tar det sig uttryck i stressfaktorer som leder till sömnsvårigheter, led- och huvudvärk. Barnens situation kännetecknas av sömnsvårigheter, huvudvärk och andra fysiska och psykiska problem som påverkar deras skolsituation negativt. För unga i tonåren medför trångbodda hemförhållanden att deras fritid koncentreras till platser utanför hemmet och bortom föräldrarnas sociala kontroll, vilket kan bidra till negativa sociala följder som drogmissbruk och kriminalitet.

I en intervjustudie³⁶ med professionella, lärare, socialarbetare med flera i Stockholmsområdet, vilka till vardags möter barn och familjer som lever trångbott, bekräftas att barn som är trångbodda har sämre förutsättningar än andra barn. På olika vis påverkar trångboddheten barnens hälsa, miljö och skolgång. Situationen för de trångbodda barnen är oftast komplex och behöver länkas till bostadssegregation, kulturella skillnader, ekonomiska begränsningar och traumatiska upplevelser från barnens hemländer och från migrationsprocessen. Själva boendet är många gånger inte bara trångt utan också tillfälligt. Familjer bor i andra hand eller under mycket osäkra villkor. Det kan vara många personer som bor tillsammans, och flera familjer kan behöva samsas i samma lägenhet. För barnen kan det vara svårt att sova, leka och läsa läxor om man inte har en egen vrå. Dessa svåra bostadsförhållanden för barnfamiljer tas upp i en aktuell fördjupad avhandling om utsatta ensamstående mammors strävan att försöka hantera hemlöshet och fattigdom.³⁷ För dessa ensamstående mammor och barn blir de osäkra bostadsförhållandena ett problematiskt och inhumant hinder som försvårar möjligheterna till en trygg och säker uppväxt.

³² Boverket 2016, SCB 2019, Riksrevisionen 2019, Lorentzen m.fl. 2020.

³³ Boverket 2016.

³⁴ Region Skåne 2020.

³⁵ Popoola 1999.

³⁶ Lorentzen m.fl. 2020.

³⁷ Samzelius 2020.

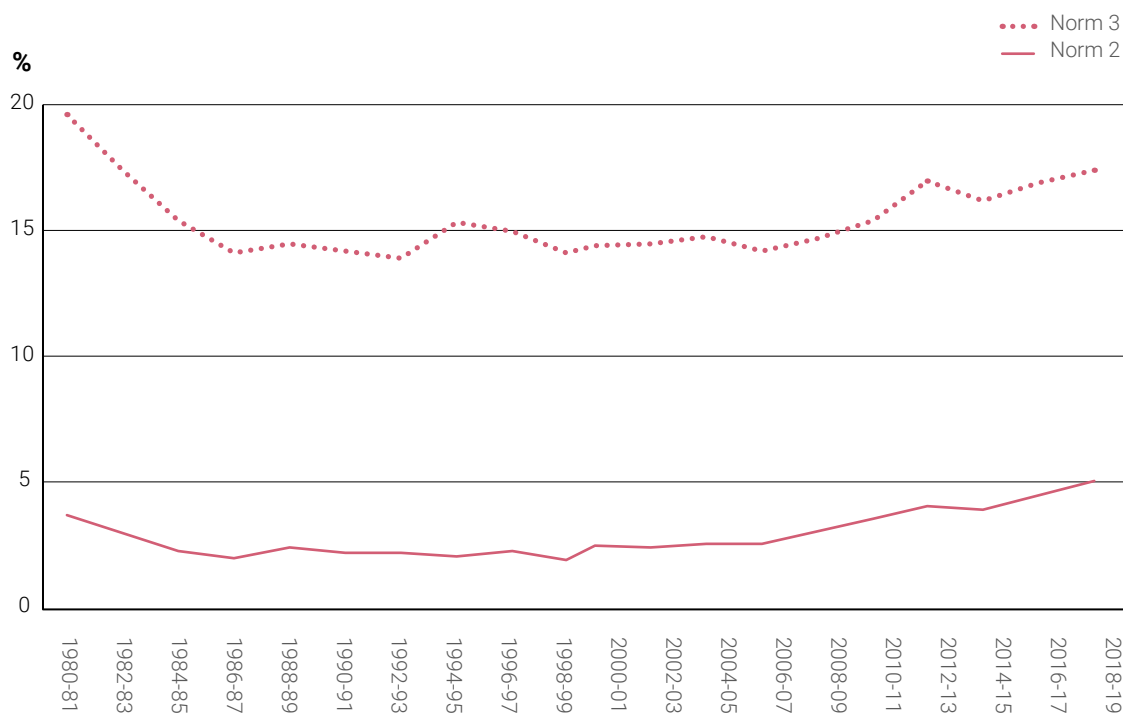
3.2 Trångboddheten kan vara mer omfattande än vi tror

Fram till 1990 kunde trångboddhet följas upp regelbundet genom de återkommande folk- och bostadsräkningarna vart femte år. Enligt norm 2 minskade trångboddheten stadigt fram till 1990, från 33,5 till 2,1 procent mellan 1960 och 1990.³⁸ Efter 1990 har utvecklingen av trångboddheten enbart kunnat följas av SCB:s löpande urvalsundersökning ULF (undersökningar om levnadsförhållanden), där cirka 5 000 personer intervjuas årligen. Till skillnad från de tidigare heltäckande folk- och bostadsräkningarna är ULF en urvalsundersökning bland den vuxna befolkningen 16–84 år. Vid en kartläggning av trångboddheten täcker således ULF inte barnens bostadsförhållanden. Inte heller fångar statistiken upp trångboddheten i kommunens särskilda boenden, det vill säga de så kallade sociala kontrakten. Det saknas normer för hur boenden som används av socialtjänsten bör se ut, vilket leder till att exempelvis barnfamiljer långa perioder kan inhysas på små ytor och under usla förhållanden.³⁹ Ett ännu större tillförlitlighetsproblem med ULF är att undersökningen inte fångar upp de som bor trångt, till exempel egenbosatta nyanlända familjer som flyttar in hos släktingar. Men vi ser också att den – ofta illegala – andrahandsuthyrningen blir allt vanligare i städerna, inte minst i de marginaliserade bostadsområdena. Det går att misstänka att svarsfrekvensen är låg bland dem som hyr sitt boende olagligt, samtidigt som trångboddheten bland de som hyr så kallade ”madrasskontrakt” kan misstänkas vara mycket hög. Det är med dessa metodologiska brister i bakhuvudet som vi ska studera resultaten av denna årligen återkommande urvalsundersökning.

Undersökningen visar att trångboddheten enligt både norm 2 och 3 har varit relativt oförändrad under 1990-talet för att sedan långsamt börja öka under 2000-talet, se diagram 2.

³⁸ SCB 1990.

³⁹ Samzelius 2020.

Diagram 2. Trångboddhet enligt norm 2 och 3 i befolkningen 16–84 år 1980–2019

Källa: SCB:s ULF-undersökningar.⁴⁰ Under 2006 bytte SCB insamlingsmetod från besöks- till telefonintervjuer.

Den senast aktuella mätningen av trångboddheten i Sverige avser åren 2018–2019 och visar att den extrema trångboddheten, norm 2, omfattar 5,0 procent av den vuxna befolkningen eller uppskattningsvis 420 000 personer. Den mer vidsträckta definitionen enligt norm 3 inkluderar 17,4 procent eller nästan 1,5 miljoner personer. Till detta kommer då trångboddheten bland barn upp till 15 år samt ett misstänkt mörkertal. Om även barn och ”madrassboende” skulle räknats in hade den generella trångboddheten varit betydligt högre i landet.

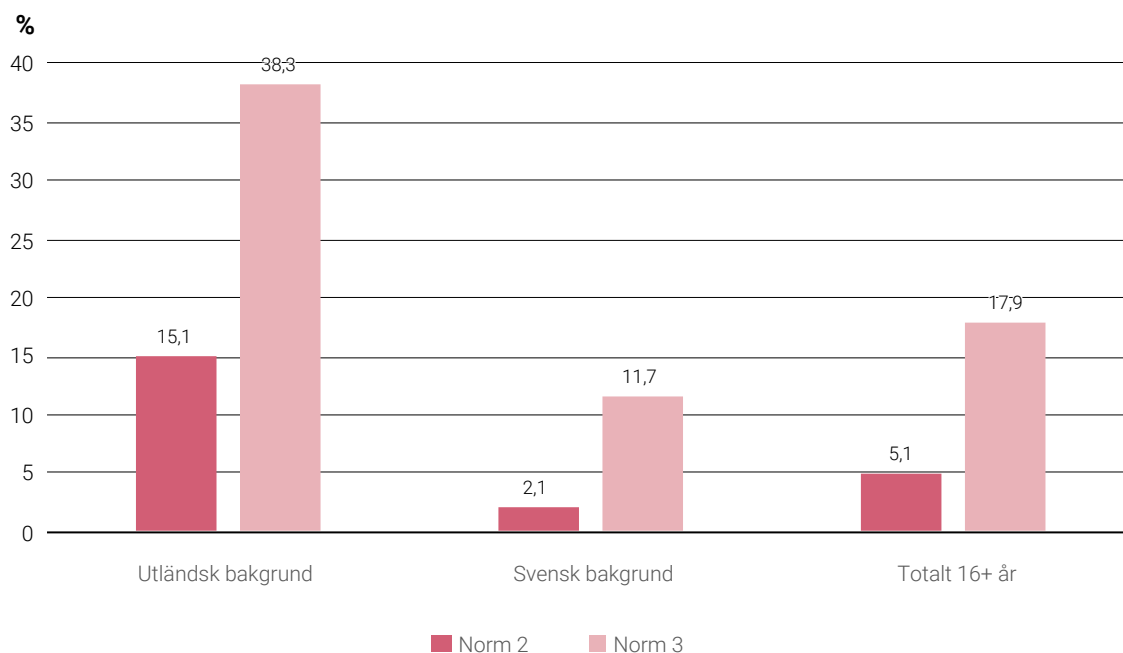
Som framgår av diagram 3 skiljer trångboddheten sig avsevärt om man skiljer mellan svensk och utländsk bakgrund.⁴¹ Den extrema trångboddheten (norm 2) uppgick till 15,1 procent bland personer med utländsk bakgrund jämfört med enbart 2,1 procent bland personer med svensk bakgrund. I en mer detaljerad analys framgår att mer än var femte person född utanför Europa var trångbodd 2016.⁴² Andelen trångbodda personer som är födda utanför Europa har fördubblats de senaste tjugo åren, från 10 procent 1995 till 21 procent 2016. Man får gå tillbaka till 1980 för en jämförbar nivå för denna grupp. En slutsats som kan dras av detta är att trångboddheten, även mätt strikt enligt norm 2, har ökat under senare år kopplat till migration och etablering i Sverige. Den uppgick till 28,6 procent bland utrikesfödda som har en kortare vistelsetid än 10 år jämfört med 6,7 procent för utrikesfödda med längre vistelsetider.⁴³

⁴⁰ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silo/pong/tabell-och-diagram/boende/boende-fler-indikatorer/> och https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_LE_LE0101_LE0101B/LE01012019B01/.

⁴¹ Med utländsk bakgrund avses personer födda utanför Sverige samt personer födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

⁴² SCB 2018.

⁴³ https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_LE_LE0101_LE0101B/LE01012019B01/

Diagram 3. Andel personer (16+) som år 2018 var trångbodda enligt norm 2 och 3 efter svensk/utländsk bakgrund

Källa: SCB:s urvalsundersökning ULF, skattat antal personer 16 år och äldre.

3.3 Trångboddhetens variationer får betydelse för pandemins spridning

Det spelar givetvis också in var i landet man bor. Medan drygt 200 kommuner rapporterar att det råder bostadsbrist, föreligger det enligt landets övriga kommuner en balans eller ett överskott av bostäder.⁴⁴ Bostadsbristen är särskilt stor i storstadsområdena. I en studie som beskriver trångboddheten i storstadsområdena framträder en tydligare bild av i vilka segment av bostadsbeståndet där trångboddheten är särskilt framträdande.⁴⁵ Analysen var inriktad på flerfamiljshusen i 50 kommuner i de tre storstadsområdena och speglade bostadsförhållandena 2014 för knappt 2,2 miljoner personer utifrån det då nyinrättade lägenhetsregistret. Registret var kopplat till folkbokföringen. Detta nya totalräknande register ger ingående möjligheter att studera bostäders storlek (antal rum) och upplåtelseformer. Andelen trångbodda enligt norm 2 uppgick totalt till 19,5 procent i storstadsområdena eller nästan fyra gånger så högt som hela landet enligt ULF-undersökningarna. Detta speglar troligtvis såväl den markant högre bostadsbristen i storstadsregionerna som att hela befolkningen räknas in i lägenhetsregistret, det vill säga även barn 0–15 år. En jämförelse med tidigare urvalsundersökning och det nya lägenhetsregistret bekräftar en betydligt högre andel trångbodda hushåll.⁴⁶ Andelen trångbodda i flerfamiljshus, både bostads- och hyresrätt inräknade, var enligt lägenhetsregistret nästan 14 procent i hela landet, och de bodde trångt enligt norm 2 år 2014.

⁴⁴ Boverket 2020a.

⁴⁵ Boverket 2016.

⁴⁶ a.a. s. 23.

Stockholmsområdet uppvisade högst trångboddhet med 21,3 procent 2014, medan den i Stor-Göteborg och Stor-Malmö motsvarande 16,2 respektive 17,4 procent. I denna artikel som diskuterar sambandet mellan coronapandemin och bostadssituationen är det särskilt intressant att lyfta fram områden med en extremt hög trångboddhet. Det är där vi kan förvänta oss en större spridning av pandemin. Boverkets granskning utgår från indelningen i församlingar i storstäderna. Bland de församlingar som 2014 hade högst trångboddhet märks Fosie (28,4 procent), Husie (23,7 procent) och Sankt Johannes (19,9 procent) i Malmö, Bergsjön (34,4 procent), Angered (34,0 procent), Kortedala (23,7 procent) i Göteborg och Spånga/Kista (38,7 procent), Flemingsberg (38,4 procent), S:t Mikael (31,0 procent), Skärholmen (31,0 procent), Botkyrka (28,2 procent) i Stockholm. I Stockholm var trångboddheten över 20 procent i 27 av totalt 96 församlingar. Trångboddheten var mer utbredd i Stockholm än i de två andra storstäderna. Men Stockholm i sig består av skilda lokala bostadsmarknader, och när man även beaktar medelinkomsten i områdena framträder ett tydligt tudelat trångboddhetsmönster i huvudstaden. I den ena änden finns innerstadsområden med höga inkomstnivåer (8 områden) och i den andra ytterstadsområden med låga medianinkomster (19 områden).⁴⁷ För exponering och utsatthet i samband med pandemin är det naturligtvis den senare trångboddheten i kombinationen med låga inkomster som vi har anledning att uppmärksamma särskilt.

I många hyreshusområden längst ner i bostadshierarkin i storstäderna och i större städer har en tydlig trend kunnat observeras med en ökad befolkning trots ett oförändrat bostadsbestånd.⁴⁸ I till exempel två av Malmös mest fattiga bostadsområden ökade invånarantalet 35–40 procent mellan mitten av 1990-talet och 2010 trots att inte någon nybyggnation skett alls i områdena.⁴⁹ Denna sammanträngning av invånare pekar tydligt på en snabbt växande trångboddhet i bostadsmarknadens minst attraktiva segment.

Sammanfattningsvis har denna genomgång visat att trångboddheten som en angelägen välfärdsfråga har fått förnyad aktualitet under det senaste årtiondet, något som särskilt uppmärksammats under pandemin 2020. I slutet av 1900-talet sågs elimineringen av trångboddheten som en samhällsuppgift som var på väg att uppfyllas. Under 2000-talets två första årtionden har det dock framgått att trångboddheten har återkommit och ökat i omfattning. Detta gäller i synnerhet i storstadsområdenas flerfamiljsområden med en koncentration av hushåll med låga inkomster och en hög andel familjer som kommit till Sverige under senare år. Trångboddheten hänger således intimt samman med de långdragna integrationsprocesserna under senare år⁵⁰, men också med obalansen mellan befolkningsökning och bostadsbyggande. Efter att bostadsbyggandet legat på historiskt låga nivåer under ett tjugotal år har bostadsbyggandet i mitten av 2010-talet tagit fart igen. Men tillskottet av nya bostäder håller inte jämna steg med den fortsatt snabba befolkningsökningen i Sverige. Mellan åren 2012 och 2019 tillkom knappt 380 000 nya bostäder samtidigt som befolkningen ökade med cirka 780 000 invånare.⁵¹ Det är mot bakgrund av dessa kvardröjande och allt större mönster av ojämlikhet som coronapandemins spridning ska förstås. Det är i de mest trångbodda bostadsområden som andelen fall av covid-19 fall har varit högst.

⁴⁷ a.a. s. 39.

⁴⁸ Se t.ex. Salonen 2015b.

⁴⁹ a.a. s 101.

⁵⁰ SCB 2019.

⁵¹ Data från SCB:s lägenhetsregister resp. år.

4 Velfärdsambitionernas brister har blottlagts under coronapandemin

Denna genomgång av coronapandemins spridning bland låginkomsthushåll i boende och vardagsliv avtäckar en ojämlik sårbarhet. Sedan 1980-talet har den historiska trenden med utjämning och minskade klyftor förbytt mot ökade inkomstskillnader, fördjupade segregationsmönster och utdragna och försvårade integrationsprocesser för migranter. Det är i kriser som effekterna av minskade velfärdsambitioner blottläggs. År 1980 var Sverige ett föregångsland när det gäller offentliga satsningar inom velfärdspolitiken. Inget annat land satsade så ambitiöst på det sociala skyddet⁵², en tredjedel av BNP. Därefter har avtagande velfärdsambitioner kännetecknat utvecklingen fram till i dag. Motsvarande andel var 28,2 procent 2018.⁵³ Vad betyder då detta? Fem procents skillnad i velfärdsambitioner motsvarar cirka 240 miljarder kronor. För att förstå vidden av denna skillnad kan man jämföra med de totala offentliga kostnaderna för familjepolitiken på 142 miljarder eller kostnaderna på boendeområdet på 19 miljarder 2018.⁵⁴

Ekonomisk trygghet även för hushåll med svag ekonomi har varit central i den velfärdspolitiska idétraditionen under svensk efterkrigstid. Fattigdomsbekämpningen blev framgångsrik genom att satsa på utsatta befolkningsgrupper med prekära förhållanden genom breda reformsatsningar. Inom såväl familje- som bostadspolitiken höjdes ambitionerna genom införandet av breda velfärdslösningar som skulle inkludera även de mest ekonomiskt och socialt utsatta familjerna.

Inom familjepolitiken har den tidigare omfördelade inriktningen förändrats, vilket lett till svårigheter att minska barnfamiljers ekonomiska utsatthet genom att hänvisa till kommunernas socialtjänst.⁵⁵ Under 2000-talet har ett motsägelsefullt mönster växt sig starkare där allt fler barnfamiljer med hög ekonomisk levnadsstandard ökat samtidigt som skillnaden jämfört med barnfamiljer med låg inkomststandard⁵⁶ Andelen barnfamiljer med låg inkomststandard har ökat från 8 till 16 procent mellan 2000 och 2017 som en följd av avtagande familjepolitiska åtgärder.⁵⁷

Inom bostadspolitiken har ett tydligt regimskifte skett sedan början av 1990-talet, vilken är väl beskrivet i litteraturen.⁵⁸ Bostäder som ett område för den statliga politiken övergavs, och ansvaret

⁵² I termen "sociala skyddet" ingår allt ifrån olika sociala ersättningar till hushållen som exempelvis pensioner, barnbidrag och arbetslöshetsersättning samt en rad förmåner som sjukvård, barn- och äldreomsorg. Många av de kontanta förmånerna är dessutom skattepliktiga, vilket minskar deras andel av BNP med drygt 3 procent (SCB 2020).

⁵³ SCB 2020.

⁵⁴ a. a.

⁵⁵ Salonen 2019.

⁵⁶ Låg inkomststandard (LIS) är ett absolut mått som utgår från gränsvärdena för hushållens nödvändiga utgifter med hänsyn tagen till hushållens storlek och sammansättning. Hushåll som inte har disponibla inkomster som täcker dessa levnadsomkostnader definieras ha en låg inkomststandard. Gränsvärdet låg 2016 på 12 419 kr/månad för ett hushåll med en vuxen och ett barn och 18 854 kr/månad för ett hushåll med två vuxna och två barn.

⁵⁷ a. a. s. 19.

⁵⁸ Se t.ex. Bengtsson 2015, Grander 2020.

för bostäder decentraliserades helt och lades ut på kommunerna. En stor del av omstruktureringen av bostadspolitik och bostadsförsörjning bestod i att överföra risken med bostadsbyggandet från staten till marknadens aktörer. Kommunernas självstyre ökades och framför allt deras valfrihet när det gällde att hantera bostäder och planering. Det kommunala ansvaret att tillhandahålla bostäder (bostadsförsörjningslagen) avskaffades. Efter att lagstiftningen avskaffades slutade de privata bostadsbolagen i de flesta fall att lämna lägenheter till den kommunala bostadskön och började tillämpa striktare uthyrningskrav. Som tidigare beskrivits spädde dessa förändringar på uppdelningen mellan ägt och hyrt boende, men också mellan privat och allmännyttig hyresrätt. De förändringar som skedde på 1990-talet ses i forskningslitteraturen ofta som mycket viktiga för att förstå den ojämlikhet som råder på dagens bostadsmarknad.

Ytterligare förändringar i riktning mot marknadsanpassning har skett under 2000-talet, inte minst med den förändrade lagstiftningen för allmännyttan, som ställer krav på affärsmässiga principer och att företagen ska åläggas marknadsmässiga avkastningskrav. I tidigare studier⁵⁹ har vi visat att resultatet av denna lagstiftning har varit en minskning av andelen åtkomliga bostäder genom att förutsättningarna för prisrimlig nyproduktion har försvårats, samt genom att försäljningen av allmännyttiga till privata hyresrätter har ökat. Det leder ofta till en ”överrenovering” och påföljande hyreshöjning. Den nyproduktion som sker kan inte motsvara den förlust av prisvärda bostäder som försvinner genom ombildningar och renoveringar.

4.1 Boendeojämlikheten kan förvärras i pandemins tidevarv

Denna översiktliga beskrivning av såväl orsakerna till som utfallet av ekonomisk utsatthet och polarisering visar att svensk bostadsförsörjning står inför ett jämlikhetsproblem där tillgången till ekonomiska och sociala resurser får allt större betydelse för hushållens möjlighet att söka bostad. Resultatet blir ökad segregation och allvarlig trångboddhet. Detta är konsekvenser av en boendeojämlikhet som förvärrats under pandemin. Risken är också att pandemin ökar ojämlikheten än mer. Den drabbar redan utsatta hushåll på ett mer påtagligt vis än mer välbeställda hushåll, dels hälsomässigt genom att utsatta ofta har yrken som inte möjliggör hemmaarbete och ofta inte har något annat val än att åka kollektivt, dels ekonomiskt genom att de har yrken som ofta drabbas av en ekonomisk nedgång. På så sätt minskar dessa hushålls möjligheter ytterligare att få en bättre boendesituation. Vår bedömning är således att pandemin både kan förvärra den nuvarande situationen för utsatta hushåll beträffande resurser och hälsa, samtidigt som den kan försvåra möjligheterna för dessa hushåll ytterligare att få tillgång till ”en god bostad”, vilket länge varit en bostadspolitisk ledstjärna. Pandemin kan därmed komma att fördjupa den boendeojämlikhet som i dag redan berör hundratusentals hushåll. Konsekvenserna av pandemin, exempelvis när det gäller problem med hyror och boendekostnader för utsatta grupper, bör därför noggrant följas upp inom de närmaste åren. Men framför allt menar vi att det krävs en bostadspolitisk systemförändring för att inte förvärra klyftorna ytterligare.

⁵⁹ Salonen 2015, Grander 2020, Grander och Westerdahl (kommande).

5 Bostadsreformer för ökad jämlikhet och minskad segregation i boendet

I denna avslutande del diskuteras särskilt de bostadspolitiska reformer som vi ser som centrala att lyfta fram för att värna utsatta hushålls ställning på den svenska bostadsmarknaden under 2020-talet. Självklart påverkas situationen för dessa hushåll av förändringar inom andra breda samhällspolitiska områden som berör skatter, sysselsättning, familjefrågor och migration. Detta är aspekter som kommer att belysas mer ingående i denna artikelserie. I detta sammanhang avgränsas fokus till att särskilt lyfta fram bostadspolitikens roll i den fortsatta utvecklingen av välfärden. I denna strategi ingår såväl generella åtgärder för att utjämna skillnader, främja integration och blandning i boendet som riktade reformer för att underlätta och förbättra villkoren för de mest utsatta hushållen på bostadsmarknaden, och därigenom potentiellt minska konsekvenserna av ojämlik hälsa som särskilt tydliggörs av extraordinära händelser som coronapandemin.

När det gäller bostadspolitiken ser vi fem möjliga förändringar som leder till betydande genomslag och som kan minska ojämlika boendevillkor och motverka dess yttringar i form av exempelvis trångboende och därmed också konsekvenser av smittsjukdomar som coronapandemin. Dessa möjliga förändringar är 1) reformera bostadsbidraget, 2) se över trångboddhetsnormen, 3) underlätta etablering på bostadsmarknaden, 4) bevara billiga hyresrätter och 5) återupprätta kostnadsneutraliteten mellan upplåtelseformerna.

5.1 Reformera bostadsbidraget

Som framgått av denna artikel har bostadsbidraget förlorat sin tidigare centrala roll att tillförsäkra ekonomiskt svagare hushåll, särskilt barnfamiljer, en rimlig bostadsstandard. Under nästan ett kvartssekel har bostadsbidragets räckvidd och uppfyllandegrad avtagit. Dessutom har dess praktiska tillämpning lett till en ökad byråkratisering med växande återbetalningsskyldighet. Det har blivit så akut att flera myndigheter⁶⁰ slagit larm och påtalat det orimliga i att cirka en tredjedel av barnfamiljerna som beviljats bostadsbidrag tvingas betala tillbaka delar av detta. På grund av detta blir många skuldsatta. Regeringen har tillsatt en utredning för att se över reglerna för bostadsbidrag och underhållsstöd.⁶¹ Denna utredning förväntas lämna sitt förslag senast i mars 2021.

Vi ser det som högst rimligt att bostadsbidraget inte bara utformas på ett enklare och smidigare sätt utan också anpassas till aktuella boendekostnader, villkor samt utsatta målgrupper. Bostadsbidraget har kommit att släpa efter under en lång följd av år. Liksom andra grundläggande inkomstskydd är det väsentligt att indexsäkra bidragsbeloppen i linje med den allmänna prisutvecklingen framöver.

⁶⁰ Försäkringskassan 2018, Riksrevisionen 2019.

⁶¹ Direktiv 2018:97.

Regeringen har under våren beslutat om ett tillfälligt extra stöd till barnfamiljer med bostadsbidrag för att dämpa effekterna av coronapandemin. Detta tillfälliga stöd motsvarar en fjärdedel av hushållets preliminära bostadsbidrag (maximalt 1 325 kronor per månad) och gäller till utgången av året. Denna förstärkning beräknas omfatta cirka 560 miljoner kronor. I den pågående översynen av bostadsbidraget bör en betydligt högre ambitionshöjning föreslås för att fler hushåll med låg ekonomisk standard ska kunna söka en hyresbostad och därigenom främja mer jämlika livschanser.

5.2 Se över trångboddhetsnormen

Som diskuterats tidigare i denna artikel har trångboddhetsnormen en central betydelse för att omsätta bostadspolitiska ambitioner till konkret politik. Ett viktigt inslag i den fortsatta reformeringen av bostadsbidraget och andra grundskydd, som det kommunala försörjningsstödet, är att uppdatera och införa en trångboddhetsnorm som är reglerande och tillämpas inom hela välfärdsområdet. Den nuvarande oklara situationen kring vad som ska räknas som en minsta godtagbar boendenorm leder till oklarheter och godtycke. Därför bör en trångboddhetsnorm 4 utredas och införas skyndsamt. Detta syftar till att säkerställa att alla barn och ungdomar i Sverige växer upp i hushåll med skälig boendestandard och att rätten till ett adekvat ekonomiskt boendestöd säkras.

5.3 Underlätta etablering in på bostadsmarknaden

En kombination av bland annat generell bostadsbrist, ökad finansialisering av bostadsmarknaden och striktare regler för att erhålla bostad har under 2000-talet lett till ökade svårigheter för många att skaffa en egen bostad. Dessa trösklar har synliggjorts ytterligare i pandemins spår. Detta märks allra tydligast bland unga på väg in i vuxenlivet och hushåll som kommit till Sverige på senare år. Bostadsbehovet hos grupper med svag ställning på bostadsmarknaden har de senaste åren uppmärksamats⁶², men politiska reformer lyser ännu så länge med sin frånvaro.

Ett sätt att ge fler hyresvärdar, såväl privata som kommunala, incitament att upplåta bostäder till även mindre bemedlade hushåll (till exempel genom att sänka inkomstkraven) är att minska risken för uteblivna hyresinbetalningar. I dag finns ett befintligt men outnyttjat verktyg för detta, nämligen kommunala hyresgarantier. Ungefär en fjärdedel av kommunerna använder sig av detta verktyg. Det innebär att kommunen går i borgen för en hyresgäst som har tillräckligt god ekonomi för att kunna betala eget boende, men som ändå har svårt att få en hyresrätt med besittningsskydd, till exempel som en följd av strikta uthyrningskrav eller tidigare betalningsanmärkningar. Staten betalar ut ett bidrag på 5 000 kronor till kommunen för varje lämnad garanti. Vårt förslag är, i enlighet med bland annat jämlikhetskommissionens⁶³ rekommendation, att hyresgarantin övergår i statlig regi, det vill säga att stödet administreras och betalas ut från staten. Hyresgäster med statliga hyresgarantier får en skuld till staten när staten ersätter en hyresvärd för utebliven hyresbetalning. Den främsta anledningen till skiftet från kommunal till statlig nivå är att en

⁶² Bl.a. SOU 2018:35.

⁶³ SOU 2020:46.

sådan reform i högre grad skulle tillgängliggöra stödet för boende i alla kommuner. Genom en statlig hyresgaranti skulle hyresvärdarnas inkomstkrav kunna sänkas och fler typer av inkomster godkännas.

Ett ytterligare förslag är att använda erfarenheterna från Bostad först för att upprätta en bättre fungerande social bostadsförsörjning. Bostad först är en beprövad modell för att minska social hemlöshet som går ut på att en egen bostad är grundläggande för att människor själva ska kunna ta makten över sina liv. I stället för att, som sociala kontrakt oftast fungerar, individer med social problematik får ett förstahandskontrakt om de klarar av att sköta sitt vardagsliv utgår Bostad först från att ett förstahandskontrakt är nyckeln för en grundläggande trygghet och därmed nödvändigt för att komma vidare i livet. Forskningen visar att cirka 80 procent av de som får bostad och stöd genom Bostad först bor kvar i sina lägenheter.⁶⁴ Modellen har också visat sig vara kostnadseffektiv jämfört med till exempel kommunernas akuta boendelösningar. Vårt förslag är, förutom att skapa incitament för fler kommuner att använda modellen för social hemlöshet, att också överföra principerna så att de underlättar en etablering för hushåll vars främsta anledning till utestängning från bostadsmarknaden är bristande ekonomiska förutsättningar.

Vidare ser vi ett behov av att föra upp frågan om bostadsförsörjningsansvaret. Som vi har visat finns det stora skillnader i hur kommunerna axlar sitt bostadsförsörjningsansvar, inte minst i hur allmännyttan används. En diskussion förs om ”social dumpning”, och ett utredningsarbete pågår för att utreda omfattningen och konsekvenserna av att kommuner placerar personer med låga inkomster i andra kommuner. Vi ser att en sådan omplacering kan påverka trångboddhet, varför åtgärder som förhindrar social dumpning är angelägna. Ett första steg kan vara att införa regionala bostadsförmedlingar. Enligt Boverket⁶⁵ är det i dag bara sju kommuner som har bostadsförmedlingar. Vårt förslag är att varje region skulle åläggas att inrätta en bostadsförmedling som spänner över alla regionens kommuner för att på så sätt minska de kommunala skillnaderna. På längre sikt behöver ansvarsfördelningen mellan stat, region och kommun tydliggöras för att underlätta etablering på bostadsmarknaden för hushåll med bristande betalningsförmåga.

5.4 Värna de billiga hyresrätterna

På senare år har vi sett ett kraftigt ökat intresse bland bostadsbolag, men också bland internationella finansiella placerare, att investera i bostadsbestånd i så kallade utsatta områden, särskilt de som byggdes under miljonprogrammet och ägs eller har ägts av kommunala bostadsbolag. Några av dessa har en utpräglad strategi för att renovera vakanta bostäder, så kallade successionsrenoveringar. Genom att renovera lägenheterna på så sätt att standarden blir så hög som möjligt kan företagen maximera den så kallade bruksvärdespoängen, som styr hyran efter renoveringen. På så sätt används en lucka i hyressättningssystemet för att genomföra renoveringar som ofta är mer omfattande än vad som faktiskt behövs eller efterfrågas av hyresgästerna.⁶⁶ Den stora risken med dessa renoveringsstrategier är att de

⁶⁴ Knutagård och Kristiansen 2018.

⁶⁵ Boverket 2020a.

⁶⁶ Grander och Westerdahl, kommande.

bostäder som faktiskt behövs för att klara bostadsbristen nu försvinner i snabb takt. I tider av akut bostadsbrist för personer med låga inkomster måste man beakta att de lägenheter som nu ”överrenoveras” i miljonprogrammet återkalleligen försvinner från lågkostnadssegmentet. Den nyproduktion som sker kan inte kompensera för detta. Reformerna behövs därför som säkerställer att de billiga bostäderna som redan finns inte ytterligare försvinner utan finns tillgängliga, inte minst för de ekonomiskt utsatta hushållen.

5.5 Återupprätta neutraliteten mellan upplåtelseformerna

Som tidigare konstaterats går det inte att blunda för att frågan om ojämlikhet på bostadsmarknaden är den yttersta konsekvensen av en ökad inkomstojämlikhet i stort, men också av rådande skatte- och finanspolitik. Som vi har visat i denna artikel har bostadsmarknaden blivit tydligt segmenterad när det gäller inkomstprofilerna i upplåtelseformerna. Det bostadspolitiska målet om kostnadsneutralitet mellan upplåtelseformerna har i själva verket motarbetats av de senare årtiondenas politiska regelförändringar, som i allt väsentligt gynnar dem som redan äger sitt boende. De gynnas till exempel genom ränte- och rotavdrag och genom att fastighetsskatten avvecklats. Hyresrätten förpassas därmed alltmer till att bli andra klassens boende. Vi efterlyser därför mer omfattande reformer inom skatte- och finanspolitiken, vilket främjar en neutralitet mellan upplåtelseformerna i termer av jämförbara boendekostnader. Detta kan underlätta hushållens reella valmöjligheter mellan boendeformer och upplåtelseformer, där inte de ekonomiska incitamenten för valet av upplåtelseform blir så styrande som hittills på den svenska bostadsmarknaden under 2000-talet. En sådan reform skulle skapa en mer jämlik boendesituation, inte minst gällande vilka som kan vidta åtgärder för att isolera och distansera sig i tider av pandemi.

* * *

Ovanstående bostadspolitiska reformer är några förslag som vi menar är nödvändiga för att åstadkomma en mer jämlik boendesituation. Ett mer jämlikt boende är en grund för jämlika levnadsvillkor i stort – exempelvis vad gäller ekonomiska och sociala resurser men inte minst hälsa. Reformerna på bostadsområdet kan emellertid inte göras oberoende av reformer inom andra välfärdsområden, inte minst gäller det reformer för att motverka den allvarliga skolsegregationen men också de ökade inkomstskillnaderna. Endast en kombination av samhällsreformer kan leda till ett mer jämlikt samhälle. Ett mer jämlikt samhälle innebär starkare motståndskraft mot såväl sociala kriser som mot framtida pandemier.

6 Referenser

- Bengtsson, B. 2015. Allmännyttan och bostadspolitiken i går, i dag och i morgon – institutionella förutsättningar i förändring, i Salonen, T. (red.) *Nyttan med allmännyttan*. Stockholm: Liber, s. 25–48.
- Boverket 2006. Bostadsbidrag, ett rättvist bostadsstöd för barnen? - Långsiktiga effekter av 1990-talets besparingar. Karlskrona
- Boverket 2007. *Bostadspolitiken. Svensk politik för boende, planering och byggande under 130 år*. Karlskrona.
- Boverket 2016. *Trångboddheten i storstadsregionerna*. Rapport 2016:28. Karlskrona.
- Boverket 2017. *Hyresvärdars krav på blivande hyresgäster*. Karlskrona.
- Boverket 2020a. *Bostadsmarknadsenkäten 2020*. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsmarknaden/bostadsmarknadsenkaten/>
- Boverket 2020b. Beräkning av bostadsbristen. Karlskrona.
- Dagens Nyheter. 2020, 14 september. *Över 100 000 fler arbetslösa i år*.
- Danermark, B. 1983. *Klass, inkomst och boende: Om segregation i några kommuner*. Stockholm: Liber.
- Direktiv 2018:97. *Ökad träffsäkerhet och minskad skuldsättning inom bostadsbidrag och underhållsstöd*. Kommittédirektiv. Regeringen.
- Dorling, D. m.fl. (red.) 2005. *The Great Divide: An Analysis of Housing Inequality*. London: Shelter.
- Ekstam, H. 2016. *Trångboddhet. Mellan bostadsstandard och boendemoral*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Enström Öst, C. 2006. *Bostadsbidrag och trångboddhet. Har 1997 års bostadsbidragsreform förbättrat bostadssituationen för barnen?* Arbetsrapport 2005:13, Institutet för Framtidsstudier, Stockholm.
- Försäkringskassan 2018. *Ett moderniserat bostadsbidrag*. Skrivelse till regeringen, 053107-2017.
- Försäkringskassan 2020. *Socialförsäkringen i siffror*. Stockholm.
- Grander, M. 2015. Samhällsansvar på affärsmässiga villkor – tolkningar och konsekvenser av lagen om kommunala bostadsaktiebolag, i Salonen, T. (red.) *Nyttan med allmännyttan*. Stockholm: Liber, s. 189–210.
- Grander, M. 2020. *Allmännyttan och jämlikheten*. Stockholm: SNS förlag.
- Grander, M. & Westerdahl, S. (kommande) *Financialization the Swedish way. From national public housing to international investment portfolio*.

- Grunfelder, J., Norlén, G., Randall, L. & Sánchez Gassen N. (eds.) 2020. *State of Nordic Region 2020*. Nord 2020:1. Nordic Council of Ministers. Copenhagen.
- Hoolachan, J. m.fl. 2017. "Generation Rent" and the Ability to "Settle Down": Economic and Geographical Variation in Young People's Housing Transitions', *Journal of Youth Studies*, 20(1), s. 63–78.
- Kholodilin, K. 2020. *Housing policies worldwide during coronavirus crisis. Challenges and solutions*. DIW focus No. 2, Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW), Berlin.
- Knutagård, M och Kristiansen, A. (2018). *Nytt vin i gamla läglar. Skala upp Bostad först, boendeinflytande och om att identifiera och stötta "the missing hero"*. Lunds Universitet.
- Lager, A., Tynelius, P., Walander, A., Nederby Öhd, J., Ponce de Leon, A., Zhou, M., Burström, B., Yacamán Mendez, D., Fischer, M., Hergens, M.P. & Bartelink, V. 2020. *Covid-19 i Stockholms län till och med mitten av juni 2020. Förloppet och den geodemografiska spridningen*. Rapport 2020:6. Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Region Stockholm.
- Listerborn, C. 2018. *Bostadsojämlikhet. Röster från bostadsnöden*. Stockholm: Premiss förlag.
- Lorentzen, J. C., Jonsson, M., Albin, M. & Georgellis, A. 2020. *Trångboddhet i förhållande till barns hälsa, miljö och skolgång*. Rapport 2020:7, Centrum för arbets- och miljömedicin, Region Stockholm.
- Nordström, L. 1938. *Lort-Sverige*. Stockholm: Kooperativa förbundets bokförlag.
- OECD 2017. *Housing Costs over Income* (OECD Affordable Housing Database). Tillgänglig på: <http://oe.cd/ahd>.
- Patel, J.A., Nielsen, F.B.H. & Badiani, A.A. 2020. Poverty, inequality and Covid-19: the forgotten vulnerable, in *Public Health* 183, pp. 110–111.
- Popoola, M. 1999. *Trångt i Herrgårdsmiljö. Rapport om trångboddhet på Herrgården*. Malmö högskola.
- Riksrevisionen 2017. *Bostadsbidraget – ur ett fördelnings- och arbetsmarknadsperspektiv*. RIR 2017:9.
- Region Stockholm 2020. *Efterfrågan på nya bostäder i Stockholmsregionen*. Stockholm.
- Riksrevisionen 2019. *Trångboddhet – konsekvenser för hälsa och skolresultat*. RiR 2019:9. Stockholm.
- Sahlin, I. 2006. Homelessness and the Secondary Housing Market in Sweden 1990–2005. Paper presented at the ENHR 2006 Conference "Housing in an Expanding Europe: Theory, Policy, Participation and Implementation", Ljubljana, Slovenia.
- Salonen, T. 2015a. Allmännyttans skiftande roll på den lokala bostadsmarknaden, i Salonen, T. (red.) *Nyttan med allmännyttan*. Stockholm: Liber.

- Salonen, T. 2015b. The necessity of socio-dynamic analyses of the city. The case of Malmö. In Righard, E., Johansson, M. & Salonen, T. (eds.) *Social Transformations in Scandinavian Cities. Nordic Perspectives on Urban Marginalization and social Sustainability*. Lund: Nordic Academic Press.
- Salonen, T. 2019. *Välfärd inte för alla. Den ekonomiska familjepolitikens betydelse för familjer i ekonomisk utsatthet*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Salonen, T., Grander, M. och Rasmusson, M. 2019. *Segregation och segmentering i Malmö*. Malmö: Malmö stad.
- Samzelius, T. 2020. *A Vicious Circle of Silent Exclusion. Family homelessness and poverty in Sweden from a single mother perspective*. Malmö University Health and Society Doctoral Dissertations.
- SCB 1990. *Folk- och bostadsräkningen 1990. Del 4. Hushåll*. Stockholm.
- SCB 2018. *Var femte person utanför Europa är trångbodd*. Nyhet från SCB, publicerad 2018-03-05.
- SCB 2019. *Integration. En beskrivning av läget i Sverige*. Integration: Rapport 13. Stockholm.
- SCB 2020. *Utgifter för social skydd som andel av BNP har minskat*. Statistiknyhet från SCB 2020-03-31. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/nationalrakenskaper/nationalrakenskaper/utgifter-for-det-sociala-skyddet-i-sverige-och-europa-samt-utgifternas-finansiering-esspros/pong/statistiknyhet/socialt-skydd-i-sverige-19932018/>.
- Sirén, S. 2019. *Välfärdspolitik och jämlikhet. Insikter från jämförande socialpolitisk forskning*. Landsorganisationen i Sverige. Stockholm.
- SOU 1965:32. *Höjd bostadsstandard*. Betänkande, bostadsbyggnadsutredningen. Stockholm.
- SOU 1986:5. *Bostadskommitténs slutbetänkande*. Del 1. Bostadsdepartementet. Stockholm.
- SOU 2018:35. *Ett gemensamt bostadsförsörjningsansvar*. Slutbetänkande av utredningen för kommunal planering för bostäder. Stockholm.
- SOU 2019:65. *Långtidsutredningen 2019*. Huvudbetänkande. Stockholm.
- SOU 2020:46. *En gemensam angelägenhet. Vol. 1 och 2*. Betänkande från Jämlikhetskommissionen. Stockholm.
- SOSFS 2013:1. *Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd*. Stockholm.
- Södersten, B. och Sandelin, B. 1978. *Betalt för att bo – Värdestegring och kapitalvinster på bostadsmarknaden*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

EXTERNA PERSPEKTIV

Delegationen mot segregation har gett forskare och myndighetsföreträdare i uppdrag att ge sitt perspektiv på relationen mellan segregation och covid-19. Det är artikelförfattarna som själva står för innehållet.

Hitta fler artiklar i serien på <https://www.delmos.se/kunskap/>.